

Kompletterande PM Riskbedömning Häradsvallen 1:133 Mantorp

1 Bakgrund

Detta PM är en komplettering till tidigare riskbedömning¹ för detaljplan Häradsvallen 1:133. Slutsatsen var där att riskerna för detaljplanen förknippade med södra stambanan är hanterbara men att riskerna förknippade med ammoniakanläggningen potentiellt var för stora för att den aktuella exploateringen skulle kunna bedömas lämplig utifrån ett riskperspektiv. Att öka befolkningstätheten/exploateringsgraden i anläggningens omedelbara närhet kunde utifrån det underlag som då fanns tillgängligt inte rekommenderas. En utredningsåtgärd var bland annat att verka för att få den ammoniakhanterande verksamheten på Fall 1:32 klassad som farlig verksamhet enligt kap. 2 § 4 lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

Som en konsekvens av Structors tidigare riskbedömning har Tigris gjort en uppföljande riskanalys² på Lantmännens anläggningen där hänsyn tagits till riskbedömningen för detaljplanen samt tidigare gjord riskbedömning av Johnson Control från 2010³ för själva anläggningen. Detta PM beskriver och utvärderar det nya underlag som tillkommit i enlighet med riskhanteringsprocessen i Figur 1. Detta blir ett led i att omvärdera tidigare bedömning inom ramen för planprocessen med målet att fastställa lämpligheten med hänsyn till tekniska olycksrisker som kan föranleda skada på människa.

Figur 1. Riskhanteringsprocessen anpassad utifrån ISO 31 000.

2 Tidigare analys

I den tidigare riskanalysen identifierades Lantmännen Unibakes verksamhet på grannfastigheten Fall 1:21 som den som potentiellt kan ge störst negativa konsekvenser för planområdet och en djupare analys rekommenderades.

Riskerna kopplade till utsläpp av ammoniak utfördes med ett konsekvensbaserat (deterministiskt) perspektiv genom att beräkna inom vilka avstånd från frysanläggningen gränsvärden för expone-

ring av det toxiska ämnet kan uppnås och bygger på olika spridningsförutsättningar för hela mängden ammoniak ut i det fria. I och med att det förutsattes att hela mängden ammoniak (1400 kg) släpps ut genererades höga koncentrationer i anläggningens omedelbara närhet.

3 Nytt underlag

Structor har nu tagit del av ytterligare underlag kring anläggningen med bland annat en ny riskanalys daterad 2017-05-29 utförd av Tigris². Analysen tillsammans med bilagor ger en bra bild av risker förknippade med ammoniak samt riskerna med hanteringen av ämnet på anläggningen. Sannolikheten för en olycka där någon skadas är liten och störst inom anläggningen. Om ett utsläpp sker direkt ut i det fria kommer det att spädas ut till mängder som snarare skapar obehag och övergående symptom än bestående skador. Däremot kan nivåerna vara hälsoskadliga för personer som befinner sig i eller i direkt anslutning till anläggningen.

Förnimbarhetsgränsen d.v.s. den koncentration där man kan känna doften av ammoniak är väldigt låg. Lukt kan kännas redan vid 4-5 ppm, vid 300-500 ppm känns stark sveda i ögon och luftvägar som kan vara mycket obehagliga för ovana personer och först över 1000 ppm uppträder hälso-skador.

Tigris rapport konstaterar att tidigare analyser, däribland Structors, tittat på utsläpp som är konservativa och inte direkt rimliga för denna verksamhet. Utifrån det underlag som Structor hade vid den tidpunkten var det rimligt att göra sådana konservativa antaganden och uppdaterat underlag motiverar Tigris konstaterande. En analys med identifierade och föreslagna riskreducerande åtgärder finns bifogad det nya underlaget, denna hanterar främst påverkan på personer på själva anläggningen men även indirekt på omgivningen.

Structor bedömer att osäkerheterna kring anläggningen i tidigare analys har minskat och att risknivåerna för detaljplanen HäradsvalLEN 1:133 med vidtagna åtgärder har sänkts till en nivå där Mjölby kommun vid antagande av detaljplanen kan acceptera den ökning av individ- och samhällsrisik som exploateringen bidrar med om bedömning görs att nyttan som exploateringen bidrar med överväger. Detta innebär dock inte att eventuella kommande exploateringar kring anläggningen per automatik är lämplig utan en bedömning måste göras utifrån då tillkommande förutsättningar.

4 Kommunens tillsyn

Även om riskerna för omgivningen kring verksamheten kan accepteras gällande påverkan på detaljplanen HäradsvalLEN 1:133, rekommenderar Structor att kommunen ser över tillsynen på verksamheten. På så sätt kan kommunen få bättre kännedom och vid behov påverka för att minska och kontrollera den risk som verksamheten trots allt utgör på sin omgivning idag men även för framtida exploatering i närområdet. Enligt uppgift⁴ har anläggningen på grund av ändrade gränsvärden gällande hanterade mängder gjort en anmälan om farlig verksamhet enligt miljöprövningsförordningen (MB). Verksamheten är således av sådan art och hanterar sådana mängder att utökad tillsyn kommer göras av kommunen för att säkerställa att rutiner och att incidenter hanteras på tillfredställande sätt för att förhindra olyckor och skada på person och miljö. Även om risker för omgivningen beaktas inom ramen av tillsyn enligt Miljöbalken så är det inte säkert att t.ex. samhällsrisikperspektivet alltid finns med då fokus normalt ligger på själva hanteringen inom anläggningen.

En annan lagstiftning som knyter mer direkt till kommunens hantering av risker för olyckor sett ur ett detaljplaneperspektiv är LSO. Utöver verksamheter som faller under Seveso-lagstiftningen kan länsstyrelsen i samråd med kommunen klassa verksamheter som farliga. För att en verksamhet vid en anläggning ska klassas som farlig krävs att den har sådan omfattning och inneboende fara att det kan anses skäligt att ställa kompletterande beredskap och åtgärder utöver kommunens egna beredskap för räddningsinsatser. Syftet är således att kommunen ska kunna ställa utökade

krav på verksamhetsutövaren i jämförelse med den vanliga tillsynen som kan göras enligt LSO. Detta innebär i förstahand att analysera och förebygga de risker som finns, men kan också innebära krav på högre intern beredskap, eller kompletterande beredskap hos räddningstjänsten om behov föreligger. LSO kap 2 § 4 beskriver skyldigheter för den som har en verksamhet som klassas som farlig.

Utifrån det underlag som Structor tagit del av är mängden ammoniak i kombination med att ett utsläpp skulle kunna ske direkt ut i det fria skäl nog för kommunen att analysera behovet att klassa verksamheten som farlig utifrån LSO kap 2 § 4. En klassning skulle innebära att kommunen genom kontinuerlig tillsyn får bättre kontroll på riskbilden för omkringliggande bebyggelse inklusive detaljplanen för Häradsvallen 1:133.

De riskanalyser som tagits fram av verksamheten för hanteringen av ammoniak behandlar i första hand risker för verksamheten och arbetstagarna och skulle behöva kompletteras med en analys för omkringliggande verksamheter. En eventuell klassning som farlig verksamhet enligt LSO behöver i sig inte innebära avsevärda större krav på verksamheten eftersom de redan utifrån annan lagstiftning är skyldiga att analysera sina risker. Den största vinsten handlar om att riskerna även redovisas utifrån risken för omkringliggande verksamheter, och att kommunen därigenom har bättre insyn för dess riskpåverkan.

Viktigt att påpeka i sammanhanget är att lagstiftningen (LSO) lägger större tyngd på konsekvenserna än vid sannolikheten för en olycka. Således kan åtgärder behöva vidtas även om sannolikheten för en olycka är liten men konsekvenserna anses sådana att kommunen inte själva kan hantera dessa vid ett eventuellt utsläpp.

När kommunen väljer att titta närmare på anläggningens fara för omgivningen så rekommenderas att detta sätts i ett större sammanhang. Då ammoniak är ett relativt vanligt köldmedium som används i bland annat ishallar och simhallar så kan en ökad riskbild föreligga på fler ställen inom kommunen och en inventering rekommenderas att göras för att hitta samtliga anläggningar inom kommunen där riskbilden i förhållande till kommunens egna beredskap kan värderas och vid behov klassificera de anläggningar där störst risk föreligger.

5 Slutsats

Med hänsyn tagen till nytillkommet underlag kring riskerna inom och runt Lantmännen Unibakes anläggningen kan slutsatsen dras att en exploatering är möjligt enligt föreslagen detaljplan med de försiktighetsåtgärder som tidigare förslagits;

- Utrymning från bostadsbebyggelse ska möjliggöras i byggnadssida som inte vetter direkt mot södra stambanan.
 - o Denna disposition minskar antalet personer som kan exponeras för en skadehändelse.
- Ventilationsintag placeras bort från södra stambanan och bort från ammoniakanläggningen.
 - o Detta minskar sannolikheten att brandfarlig eller giftig gas sugas in i bostäder.

Vidare rekommenderas att kommunen tittar närmare på räddningstjänstens beredskap för olyckor vid ammoniakanläggningar samt vid behov startar en dialog med Länsstyrelsen om en klassning som farlig verksamhet enligt LSO kap 2 § 4 för att ha bättre kontroll över riskerna och eventuellt säkerställa försatt exploatering i närområdet.

Stockholm 2017-08-29

Mateusz Sosnowski

Granskad av: Joel Omran

Referenser

- ¹ Riskbedömning HäradsvalLEN 1:133 Mantorp, Structor, Rapport nummer 1096-101, 2017-03-24.
- ² Uppföljande riskanalys av kylanläggning vid Lantmännen Unibake produktionsenhet i Mantorp, Tigris, 2017-05-29.
- ³ Riskbedömning för återinstallation av beställarens befintliga kylanläggning och övrig tillkommande utrustning, Johnson Control systems & Service AB, Projektnummer 101133100, 2011-06-20.
- ⁴ Mail Ida Arvidsson, planarkitekt Mjölby kommun, 2017-07-25.